

PRESENTACIÓ

Magí Sunyer
Universitat Rovira i Virgili

Aquest és el novè Quadern de la Càtedra Josep Anton Baixeras de Patrimoni Literari. Contra l'hàbit de dedicar les jornades anuals a temes monogràfics, l'any 2022 ens vam deixar seduir per la coincidència d'una sèrie d'aniversaris d'il·lustres escriptors, artistes i activistes catalans. No tenim intenció d'acollir-nos a la fórmula de manera habitual, però els cent anys del naixement d'escriptors de la dimensió de Joan Fuster, Gabriel Ferrater i Guillem Viladot i de la mort de Miquel Costa i Llobera ja haurien justificat l'excepció; els cent cinquanta del naixement de Francesca Bonnemaison, model del feminisme conservador d'un segle enrere, i els cent del gran fotògraf Francesc Català-Roca han permès completar Jornada i Quadern amb un repertori de luxe.

En el primer capítol, Francesco Ardolino estudia l'obra del poeta i novel·lista Guillem Viladot. Se centra sobretot en la narrativa de les darreres dècades de la seva activitat literària. Ardolino mostra, a través de l'examen d'una sèrie de novel·les, que Viladot, amb l'esperit d'investigació artística que el va conduir a l'exercici de la poesia concreta, va indagar en aspectes de la personalitat a partir de tres eixos: la psicoanàlisi, la reivindicació de l'individu i la metaescriptura.

Jordi Cornudella, comissari de l'any Gabriel Ferrater, va pronunciar una conferència que s'ha transcrit i es publica amb respecte per les marques d'oralitat del discurs. Hi subratlla la singularitat de l'intel·lectual reusenc en les diverses facetes que el van atreure: la poesia, la crítica literària, la crítica artística, la lingüística i, fins i tot, amb menys repercussions, la matemàtica. Una personalitat paradoxal, única, que pot quedar resumida en tres línies del text: «Ferrater no va ser mai, enlloc, un alumne brillant; però és un dels intel·lectuals més poderosos i més brillants, no solament de Catalunya, sinó de l'Europa del seu temps.»

L'article de Montserrat Duch i Montserrat Palau sobre Francesca Bonnemaison constitueix, estrictament, una biografia d'aquesta pedagoga, traductora i, sobretot, fundadora i directora de l'Institut de Cultura i Biblioteca Popular per la Dona de Barcelona. Posa l'accent sobre la seva tasca intel·lectual, en molta part condicionada pel seu marit, i sobre l'activisme que va constituir un pas endavant en la culturalització de les dones burgeses barcelonines de les primeres dècades del segle xx. La discreció pertinent en un escrit d'homenatge no impedeix que hi aflorin alguns dels aspectes menys agradables del personatge des de la nostra percepció actual, com ara la pertinença al sector de la burgesia catalana que va contribuir a finançar el cop d'estat de 1936 i va col·laborar amb el bàndol franquista en la guerra.

Jep Martí Baiget, que ha estat durant molts anys arxiver municipal de Valls i és un gran especialista en història de la fotografia, matèria sobre la qual manté un bloc de gran interès, ha escrit el capítol sobre Francesc Català Roca. Dedicava un apartat a Pere Català Pic, l'iniciador de la nissaga de fotògrafs, i subratlla la relació de Català Roca amb les avantguardes. Ja en temps de la República, en què seguia «Man Ray, el constructivisme soviètic i la nova ciència publicitària» i, passat el trauma de la primera postguerra, la coincidència conceptual amb Henri Cartier-Bresson i la relació amb personatges com Joan Miró, Llorenç Artigas, Thomas Bouchard, Salvador Dalí i Josep Lluís Sert. Remarca, com a facetes rellevants del fotògraf, que, amb esperit innovador, va fer incursions en el cinema, va il·lustrar una gran quantitat de llibres i va guanyar premis de gran prestigi.

La contribució d'aquest quadern a l'any Joan Fuster és una conferència d'Antoni Martí Monterde sobre l'assaig que agafa com a base aspectes de l'obra de Fuster, de Josep Pla i d'Eugeni d'Ors. En tots, fa notar l'empremta decisiva que hi va deixar Michel de Montaigne i planteja qüestions tan crucials com són la llibertat com a requisit imprescindible de l'escriptor, el conflicte entre veritat i sinceritat, la funció dels diaris en el gènere assagístic i el paper de l'assaig en el debat sobre la novel·la del segle xx.

Tanca el llibre un capítol de Margalida Tomàs sobre Miquel Costa i Llobera. Després d'una breu semblança biogràfica del poeta, s'ocupa de la fama pòstuma del poeta i fa notar que ben aviat es va decantar cap a la promoció de la seva imatge com a sacerdot per sobre de la de poeta, en un itinerari que anava encaminat a l'inici del seu procés de beatificació. L'estudi examina la documentació d'un segle, des de l'any de la mort de Costa fins a 2022, ressegueix de manera crítica les vicissituds esmentades, les

edicions de l'obra del poeta i els homenatges que se li han dedicat durant aquesta centúria.

Aquest Quadern de la Càtedra Josep Anton Baixeras forma part de la investigació del grup Identitat Nacional i de Gènere a la Literatura Catalana, de la Universitat Rovira i Virgili, i del Grup de Recerca Identitats en la Literatura Catalana (GRILC), consolidat (2021 SGR 00150), de l'AGAUR de la Generalitat de Catalunya.